

Brandweer wetenswaardigheden

Een van de eerste gegevens dat er van een georganiseerde brandweer sprake is in Markelo dateert van 26 July 1763:

Memorie en instructie naar de brantmeesters te Markel.

Door de Heere markenrigter is gecommiteerde Goed Heeren tot brantmeesters aengesteld de volgende personen:

Henderik Berents en Harmen Berents vooraan bij de lulle of pipe.

Gradus ten Dam als schoemaaker of sakkeman om op de pipe te passen.

Voorts tot brantmeesters in 't generaal Derk Henderik Gorkinck, Willem Jacob Welmers, Arent Varenhorst en Otto Bliuminck om over alles wat tot het behandelen van de brandspuyt, het in order hebben van het vullen en besorgen van guid waater nodig is, vervolgens om deselve twee maal in het jaar in de maanden mey en september te probeeren en dan bij besorgen en toesien dat alles in goede order toegaet, op dat het volk gedresseert en bekwaam gemaakt worde om in cas van noot deselve ten meesten nutte naar het gemeen wel te kunnen gebruyken en behandelen.

De brantmeesters sullen bij het probeeren der brantspuyte voor de moeyte in verteringe ieder keer te samen genieten een daalder om uit de gemeene penningen betaald te worden.

Wijders sullen deselve in cas van nood de volgende order stellen:

1. dat bij onverhoopten brant dateljk de klok geluyt worde en alle inwoonders met hunne brantgereetschap opkomen om getrouwelijck te helpen.
2. te besorgen dat de branthaken en brantledders voort bij de brant gebragt worden om er gebruyck van te maaken.
3. bij het scheppen van water wel toe syen dat geen modder of ruit daar in kome waardoor het werck ongemak kan gemaakt word.
4. wel toe te zien dat het brantgereetschap in de kerke in goede order gehangen en geplaatst worde opdat men in cas van nood spoedig daermede kan neerdig worden.

En om de brantmeesters tot het oppassen en wel besorgen van dit alles aen te moedigen, sullen dezelve vrij weesen van het boerwerken aan de weegen.

Het gemeene brantgereetschap buyten de spuyte en sijn toebehoren bestaat in drie groote zijlen, 51 leeren emmers, ses lantaren, twee groote brantledders en vyer groote branthaaken, dewelke ook wel moeten besorgt en in order gehouden worden.

(Uit archief erve Groot Leuvelink).

Er werden enkele gronden uit de marke verkocht om de brandspuit en toebehoren te kunnen aanschaffen.

Op 2 augustus 1766 wordt er in het markeboek ook gesproken over het plaatsen van een brandput:

Vorgebragt sijnde dat er wel een brandspuite door de goedheeren en erfgenaamen geaccordeert, dog watergebrek is om deselve in tijd van nood van vrugte zijn en dus nodig dat er een putte of iets anders gegraven worde om meerder water te krijgen, is goed gevonden een goede ruime Bentheimer steenen putte te doen setten op de gemeene grond bij het kerkgelind, soodanig dat de steenen, kessen, emmers en posten uit de gemeene penn. sullen worden betaalt; het haalen van de steenen door de boeren gedaan, het graven van het gat en zetten van deselve door de dorpluiden in kleinen geschieden wordende tot het uitvoeren van dien, de gecommiteerde Heeren Pothoff en ter Swaak geauthoriseert en de brand meesters gerecommandeert hier aan mede de handt te houden en het toekomende daarop goede toeversigt te hebben.

Brand en tegenslag in het algemeen werden veroorzaakt en vroeger bestreden door de hand van God. Bluswerk bestond naast emmers, water en zand voor een belangrijk deel uit bidden om een regenbui of een draaiende wind. Door toename van het aantal bakkers en smeden in of in de nabijheid van de bebouwde kom werd de kans op brand nog weer groter. Veel maatregelen waren dan ook gericht op het voorkomen van brand. De klepperman fungeerde daarbij als een belangrijke schakel: hij moest 's nachts vooral letten op het ontstaan van brand en waar dat nodig met veel lawaai de brandweer en de bevolking alarmeren. Later werden bij brand de kerkklokken geluid.

De uitvinding van de slangenbrandspuit door Jan van der Heyden in 1672 vormde een doorbraak in de brandbestrijding. Natuurlijk duurde het vervolgens nog geruime tijd alvorens dergelijk materieel ten plattelande verscheen.

Omdat destijds alle woningen waren gebouwd van hout en stro en voor koken en verwarming gebruik gemaakt werd van houtgestookte kachels en fornuizen was, vooral in tijden van droogte, het gevaar van brand doorlopend aanwezig. De rol van de brandweer was toen zeker zo belangrijk als tegenwoordig. Dit blijkt ook uit het feit dat het onderwerp brandweer zeer frequent op agenda's van vroegere raadsvergaderingen terug te vinden is.

Begin 1800 waren alle mannen van 18 jaar en ouder, in het dorp en naaste omgeving, verplicht lid van de brandweer. Alleen diegenen die er lichamelijk niet toe in staat waren, leden van de schutterij en ambtenaren die tijdens een eventuele brand met andere zaken belast zouden zijn, waren vrijgesteld.

De Markelose brandweer kende destijds de volgende functies:

- 1 brandweercommandant
- 3 brandmeesters
- 2 pijpgasten
- 2 assistent-pijpgasten
- 4 oppassers slangen
- 15 pompers
- 4 waterscheppers
- 8 wateraanbrengers
- 2 lantaarndragers
- 4 zeildragers
- 5 ladderdraggers
- 4 haakdraggers.

In 1820 waren lid van de brandweer:

Brandmeesters:

Jan Hendrik Gorkink, Gerrit Hendrik Kistemaker, Hendrik Jan van Heek

Pijpgasten:

Gerrit Hendrik Reurslag, Hermanus Horstink

Assistent pijpgasten:

Berend Jan Warmelink, Gerrit Jan Vedders

Oppassers der slangen:

Gerrit Hendrik Heilersig, Jan Harmen Heilersig, Teunis Steunenbergh, Albert Warmelink

Pompers:

Gerrit Jan Dijkink, Willem Ikkink, Berend Teunis Gorkink, Teunis Hobbes, Gerrit Oongs (later ongeschikt), Abraham Lodeweges, Arend Lodeweges, Gerrit Jan Brinkers, Berend Fokkers (later ongeschikt), Gerrit Jan Dijkjans, Berend Vosseveld, Jan Hendrik Krijgsman (later ongeschikt), Willem Biesters, Gerrit Jan Drieses, Arend Lammertink, Jan Klosters

Waterscheppers:

Lammert Krijgsman, Jan Willem Stegeman, Gerrit Jan Klumpers, Teunis Wolberink

Wateraanbrengers:

Arent Jan Elkink, Arent Jan Schottink, Hendrik Leuvelink, Gerrit Hendrik Lammertink, Wolf Paggerag, Jan Kloots, Jan Hendrik Peusschers, Gerrit Jan Platerink

Lantaarndragers:

Jan Harmen Barentsen, Gerrit Jan Reurslag.

Zeildragers:

Willem Sligman Azn, Jan Sligman, Jan Landeweerds, Gerrit Hendrik Sligman, Berend Jan Schottink, Gerrit Rommeler of Nijland.

Ladderdraggers:

Jan Hobbes, Arent Jan Oongs, Theunis Diekink, Wolter Bluemink, Berend Teunis Schottink, Thews van Heun, Jan Hiddink.

Haakdraggers:

Harmen Elkink, Jan Fokkers, Wolter Stoelhorst, Gradus Monsuur.

Ieder lid van de brandweer kreeg een onderscheidingsteken dat hij tijdens een brand verplicht was te dragen. Minimaal drie maal per jaar moest er, in tegenwoordigheid van B&W met de brandspuit worden geoefend.

Brandweerlieden die bij een brand aanwezig waren geweest kregen een vergoeding van tien cent per uur. De eigenaren van de paarden die de brandspuit hadden getrokken ontvingen een vergoeding van drie gulden.

Daags na een brand moest de brandweercommandant rapport uitbrengen aan de burgemeester. Daarbij werd naast het functioneren van de spuit en het overig materieel geëvalueerd wie zich in positief dan wel negatief opzicht onderscheiden hadden. De eerste categorie kon een extra beloning tegemoet zien.

Brandweerlieden die schitterden door afwezigheid, het niet opvolgen van bevelen of op een andere wijze in gebreke waren gebleven, konden rekenen op een voor die tijd zeer forse boete. Teneinde brand te voorkomen gaf de gemeente geregeld verordeningen uit, waaraan de inwoners zich strikt dienden te houden.

Er was precies beschreven hoe schoorstenen gebouwd moesten worden en elke nieuwe schoorsteen moest door de brandweercommandant zelf worden goedgekeurd. Vanaf 1868 mochten er binnen het dorp geen huizen met een strooien dak meer gebouwd worden. Verder was niet toegestaan om in de nabijheid van vuur of stookplaatsen, vlas, hennep, hout en dergelijke te drogen. Het storten van as moest in stalen of ijzeren bakken. Men mocht alleen licht voeren in gesloten lantaarns en het uitkloppen van een brandende pijp was ten strengste verboden.

Houtmijten, hooi, stro, krullen, turf e.d. moesten op minimaal zes ellen (ruim vier meter) van de weg en op 25 ellen van de gebouwen staan.

In 1846 werden er in het dorp en in de buurtschappen brandputten gegraven, ter vervanging van de brandkolken (waarin regenwater werd opgevangen), die in het dorp aan de huidige Tolweg lagen (hoek Tolweg / Holterweg en hoek Tolweg / Achteresweg). Na de grote brand van 1888 in Stokkum, waar tegelijkertijd vier boerderijen afbrandden, ging de gemeente ook over tot de installatie van brandspuiten in de buurtschappen.

Brandverzekeringen helpen weliswaar niet tegen brand maar zijn wel een belangrijke verandering ten goede geweest. Mits men z'n premies tijdig betaalt zijn tegenwoordig de financiële consequenties van een brand te overzien. Twee honderd jaar geleden werd door het gemeentebestuur aan slachtoffers van een brand vaak toestemming gegeven om in de gemeente een collecte te houden. Hiervoor werd dan in het algemeen flink gegeven.

Naar alle waarschijnlijkheid bestaat de Markelose brandweer vanaf omstreeks het laatste kwart van de vorige eeuw uit vrijwilligers.

De uitrusting en training zijn de afgelopen decennia steeds verder geprofessionaliseerd. Uitrusten doet de brandweer tegenwoordig op basis van een stil alarm en vanuit de garages aan de Schoolstraat.

De oude brandweergarage is tegenwoordig een onderdeel van het tweewielercentrum.